

TA'LIM-TARBIYA JARAYONINI TEXNOLOGIYALASHTIRISH VA PEDAGOG XODIMLAR KASBIY MAHORATINI OSHIRISH TIZIMI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING TASHKILIY PEDAGIGIK ASOSLARI

Xalmatov L.N.

*Toshkent kimyo-texnologiya instituti, "ijtimoiy siyosiy fanlar"
kafedrasi dotsent, (PhD)*

Tayanch soʻzlar: malaka oshirish, jismoniy tarbiya, sport, kasbiy-pedagogik, texnologiya, ta'lim-tarbiya, kasbiy sifatlar.

Ключевые слова: профессиональное развитие, физическое воспитание, спорт, профессиональное образование, технологии, образование, профессиональные качества.

Key words: professional development, physical education, sports, vocational education, technology, education, professional qualities.

Резюме:

Ushbu maqolada ta'lim-tarbiya jarayonini texnologiyalashtirish va pedagog xodimlar kasbiy mahoratini oshirish tizimi samaradorligini oshirishning tashkiliy pedagogik asoslari yoritilgan.

Резюме:

В данной статье выделены организационно-педагогические основы технологизации образовательного процесса и совершенствования системы повышения квалификации педагогов.

Summary:

This article highlights the organizational and pedagogical foundations of the technologization of the educational process and the improvement of the system of advanced training for teachers.

Kirish. Respublikamizda jismoniy tarbiya ta'limi va ommaviy sportni samarali tashkil etishda, aholining sog'lom turmush tarzi kechirishida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmonlari, Vazirlar Mahkamasi qaror va farmoyishlari, ta'lim, sport sohasiga oid vazirliklar buyuruq va chora-tadbirlar rejalari huquqiy-miyoriy asoslar sifatida muhim vosita sifatida xizmat qilayotgan bo'lsa, jismoniy tarbiya va sport sohasi kadrlarini tayyorlash malakasini oshirish va qayta tayyorlash institutlari ushbu sohada belgilangan vazifalarni amalga oshirishning asosiy ijrochilarini tayyorlashda muhim vazifani bajaruvchi ta'lim tizimining asosiy bug'ini hisoblanadi. Kadrlar tayyorlar ularni malakasini oshirish va qayta tayyorlash talablari asosida ta'lim-tarbiyani

takomillashtirish masalasi muhim ahamiyat kasb etib, sohani kadrlarga bo‘lgan ehtiyojlarini qondirishga, zamon talablariga javob beradigan yetuk, madaniyatli tashkilotchilik malakalari rivojlangan, psixologik-pedagogik shakllangan kadrlarni tayyorlashdan iborat. Shu ma’noda ta’lim tizimining barcha bosqichlarida o‘quvchi-yoshlarini yuksak ma’naviyatli, jismonan sog‘lom, aqlan barkamol, axloqli va ma’rifatli qilib tarbiyalashda ushbu kadrlarni o‘rni zaruriy talab bo‘lib, har tomonlama rivojlangan shaxsni kamol topishi, uning qiziqishlari va ehtiyojlariga javob bera oladigan xodimlarni tayyorlashni va qayta tayyorlarni taqozo etadi.

Asosiy qism. Bugungi kunda respublikamizda ta’lim-tarbiya tizimini isloh qilish, unga ilg‘or pedagogik texnologiyalarni joriy etish zarurati ko‘zga tashlanmoqda. Chunki shiddat bilan o‘zgarib borayotgan mamlakatimiz tez sur‘atlar bilan taraqqiy etib, jahon hamjamiyatida iqtisodiy-siyosiy mavqei kundan-kun ortib bormoqda. Lekin ijtimoiy sohani quyi bug‘inlarida, ayniqsa ta’lim-tarbiyaning ayrim yo‘nalishlarida ba’zi kamchiliklar ham ko‘zga tashlanib turibdi. Ta’lim-tarbiya jarayonini texnologiyalashtirish va pedagog xodimlar kasbiy mahoratini oshirish va qayta tayyorlash orqali mazkur kamchiliklarga barham berilishi sungi chora sifatida ko‘rilmoqda.

O‘quvchi yoshlarni tarbiyalashda ilg‘or texnologiyalarni ta’lim-tarbiya jarayoniga tatbiq etish, avvalo, quyidagi zarurat asosida maydonga chiqadi: “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” maqsadi va vazifalarida belgilangan barkamol avlodni voyaga yetkazish talablarini ro‘yobga chiqarish maqsadida ilg‘or pedagogik tajriba va texnologiyalardan foydalanishning zarurligini talab etadi.

Ta’lim-tarbiya muassasalari oldiga qo‘yilgan ijtimoiy buyurtmaning natijalariga o‘qituvchilarning kasbiy tayyorgarlik darajasi va kompetentligi, g‘oyaviy e‘tiqodi, mustaqil va ijodiy ishlay olish qobiliyati, kasbi va bolalarni sevishi hamda qadrlashiga bevosita bog‘liq. Shuning uchun ham kadrlar tayyorlash ta’lim tizimini takomillashtirishning asosiy masalalaridan hisoblanadi.

Pedagog xodimning kasbiy-pedagogik faoliyati takomillashtirish majmuaviy xususiyatga ega bo‘lib, bir-birini to‘ldiruvchi malakaviy sifatlarni rivojlantirish alohida ahamiyat kasb etadi. Jumladan:

- loyihalovchilik - ta’lim turi, maqsadi, mazmuni va vazifalari, tahsil oluvchilarning individual xususiyatlari, shart-sharoiti, o‘zining tayyorgarlik darajasi kabilarga mushtarak holda ta’lim-tarbiya jarayonini tashkil etuvchi komponentlarni uyg‘unlikda rejalashtirish;

- tashkilotchilik - qo'yilgan maqsadga yetishish uchun tahsil oluvchilar jamoasini tashkil etib, ularni o'qib-o'rganishga safarbar etish;

- fikr almashish (kommunikativ) - inson-inson munosabatlari va muloqotini o'rganish, tahsil oluvchilar ongiga hamda qalbiga yo'l topish, ularni ishontirish;

- axborot - o'zi o'qitayotgan o'quv predmeti bo'yicha asosli chuqur va puxta, yondosh hamda tutash fanlar bo'yicha ham yetarli bilim, ish-harakat usullariga ega bo'lib, tahsil oluvchilarga yetkaza olish;

- rivojlantiruvchi - ijtimoiy buyurtma, ta'lim turi, maqsadi, vazifalari, shart-sharoit tahsil oluvchilarning individual xususiyatlari kabilarni hisobga olgan holda ularni aqliy, axloqiy va jismoniy rivojlantirish;

- yo'naltiruvchilik - tahsil oluvchilarning individual xususiyatlari: yoshi, qiziqishi, moyilligi, qobiliyati kabilarni hisobga olgan holda inson-inson; inson-texnika; inson-badiiy obraz; inson-belgilar tizimi; inson-tabiati faoliyati sohalariga yo'naltirish;

- tadqiqotchilik - davlat va jamiyat taraqqiyoti, xalq farovonligi, tinchligini ko'zlovchi dolzarb hamda istiqbolli muammolarning yechimini topishda ijodiy izlanish, faol ishtirok etish, tajriba-sinov ishlarini olib borish, g'oyalarni ilgari surish;

- texnologik - o'zining kasbiy-pedagogik mahoratini oshirish, o'quv yurtining moddiy-texnik, o'quv-uslubiy ta'minotini mustahkamlash, ta'lim mazmuniga yangi texnika, ilg'or ishlab chiqarish va pedagogik texnologiyalarni kiritish.

Pedagog, hozirgi zamon o'qituvchisining jamiyat taraqqiyoti farovonligini ta'minlashdagi o'rni haqida gap ketar ekan, u ta'lim oluvchilarni va o'z kasbini sevishidan tashqari saboq beradigan fani bo'yicha ham har tomonlama mukammal bilim, ish-harakat usullari, ijobiy-shaxsiy fazilatlariga ega bo'lishga erishishi lozim.

Bo'lajak o'qituvchilarda o'quv-biluv faoliyatida mustaqillik va faollikni shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari hamda boshqa omillarini aniqlash muammosi hozirga qadar o'z yechimini to'laqonli topgan emas. Ma'lumki, pedagogik tayyorgarlik sifat va samaradorligini oshirishda fanning nazariy asoslarini yaratish va ilg'or pedagogik tajribalardan keng ko'lamda foydalanish turli yo'nalishlarda tadqiq etiladi. Bu yo'nalishlarning har birida fan-texnika, texnologiyaning rivojlanganlik darajasi va jamiyatning ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy talablari hisobga olinadi. Jismoniy tarbiya o'qituvchilari zamonaviy fan-texnika taraqqiyoti, ilg'or ishlab chiqarish texnologiyasi, ijtimoiy-iqtisodiy talablar mohiyatiga tushunib yetishi o'ziga yuklatilgan nihoyatda murakkab va mas'uliyatli ish hisoblangan yosh avlodni ma'naviy, ruhiy va jismoniy jihatdan kamol toptirishdek muhim vazifalarni ado eta olish imkoniyatiga ega

bo‘lishlari kerak. Ba’zan buni aks hollarini kuzatish mumkin. Shuning uchun ham ijtimoiy faol, mustaqil fikr yuritadigan va ijodiy faoliyat yurita oladigan bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarini tayyorlash uchun talabalarni o‘quv-biluv faoliyatlarini faollashtiruvchi omillardan kadrlar tayyorlash ularni malakasini oshirish va qayta tayyorlash tizimida samarali foydalanish lozim.

Jismoniy tarbiya va sport soxasi xodimi va fan o‘qituvchisi nutq madaniyatini yaxshi egallagan, nihoyatda savodxon, jismoniy imkoniyatlari yaxshi bo‘lishi lozim. Reja asosida ishlash va tizimlilik, diqqatni bir joyga yaxshi to‘play olish, katta hajmdagi so‘zli-mantiqiy axborotni xotiraga qabul qilish va saqlash, shuningdek, ular uchun belgili materialni idrok qilishda tahlil qila olishlik va tanqidiylik muhim hisoblanadi. Emotsional turg‘unlik, sinchkovlik, tartiblilik, ishda izchillik talab etiladi va qabul qilingan qoidalarga yaxshi munosabatda bo‘lish zarur. Topqirlik, ixtirochilik, beg‘araz intellektual tashabbus kabi shaxsiy ijodiy xislatlar ularga doim zarur bo‘ladi. Tashqi xalaqit berish sharoitida diqqat bilan ishlash qobiliyati, o‘zining aqliy harakatlari borishi va to‘g‘riligini nazorat qilish kabi o‘z-o‘zini tartibga solish xususiyatlari juda ahamiyatli hisoblanadi.

Xulosa. Xulosa o‘rnida yuqorida keltirilgan fikrlarga asoslanib, oliy ta’lim muassasalari va pedagog xodimlarni malakasini oshirish va qayta tayyorlash yo‘nalishlarida bo‘lajak jismoniy tarbiya va sport sohasi xodimlari hamda fan o‘qituvchilarining muhim sifatlarini rivojlantirishning tizimlilik asosida olib borilishi samarali yo‘l hisoblanib, o‘qituvchi kasbiy faoliyatini rivojlantiradi va mamlakatimiz ertasi bo‘lgan, yoshlarning ta’lim-tarbiya jarayoni samaradorligini oshirish uchun asosiy vositalardan biri sifatida xizmat qiladi.

Adabiyotlar:

1. Kerimov F.A, Goncharova O.V “Основы физической подготовки юных спортсменов”, “Ilmiy texnika axboroti press nashriyoti”, T.:2018. 187 st.
2. Ochilov M. Muallim qalb me‘mori. –T.: “O‘qituvchi”, 2001 -339 b.
3. Gapparov Z.G. “Психология спорта высших достижений” “Ilmiy texnika axboroti - press nashriyoti”, T.:2018. 300 st.
4. V.Sh.Raximov, O.L.Fayziyeva “Jismoniy tarbiya va sport”, «TURON-IQBOL» Toshkent-2020, 163 b.
5. Fozilov Sh., Sultonov R., Saidov H. O‘quvchi ma’naviyatini shakllantirish. 149-16 b.
6. Ziyomuhammadov B. Ilg‘or pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot. - T.; “Abu Ali Ibn Sino”, 2001. 80-b.
7. Zunnunov A. Pedagogika tarixi. T.: “Sharq”, 2004. 192-b.